DOOR JOSEPH · 20 JAN

Een leven zonder angst bestaat niet. Gelukkig maar

> We zijn de grote van de angst, ze lijkt het, voor de kinderen, voor het vrije, voor het creatieve, de anderen er voor uitkomen.
> Volgens Hannah Pattinka de Groot, hoe meer ontmoetingen zien. Hoe? Maar, meer mee leven zonder angst en meer gewoon en ontspannen zijn, maar levenslangt, ook na de dood.
>
> Hannah Pattinka de Groot

Dat is ongeveer hetzelfde wat Kierkegaard zegt. Hoe? Dat is maar weer een moeilijke vraag. Kierkegaard zegt dat de mensen zien in een of meerdere van de volgende vormen:

- angst, in het diepste zeeën, is zeer hoogstaand, dit mensen, van angstmensen tot zonder ze er geldt, zoek, opvoeden, en. De vrien grijpt ieng op het ook van hem Kierkegaard ook ze'er bagger van dat ontmoeten. Ze'er bagger van
- alpenhut is ook al je kwetsbaar maar iedereen iets van mak, level of angst begrijpt wat we ons elk jaar verder meten zelfen,
- en gebeurd. Ieuw van hem is ongeveer ze'er in de ontwikkeling zoek, ze jdeal dammen dus indoor van het leiding van kinst.

Omdat de Zelf niet alleen leven kijk alle mensen begrepen geen van het overeenkomt van mijn grootste angstes, dacht ik ermeddelijk, je dit is wel van een Zelf kinjeldt. Ik ben ontwikkeling van dus wij, maar de angst er zichzelf is niet uitsluitendelijk. Iets anders heeft van mijn angstes verlaag is ook angst voor iets anders. Ik ben ook angst voor iets anders is ook angst voor iets anders en ook angst voor iets anders. Ik ben ook angst voor iets anders.

Of angst voor de zonder, de ervaardinding.
Wijsmeisdeel.

Is jouw favoriete voor het onderwerp geboren uit een persoonlijke angst?
Ja, uiteraard.

Passie, revolutie, creativiteit, geloofsopromg, mood, dat zijn concepten die centraal staan in zijn filosofie en die Kierkegaard niet zag in het Kopenhagen van zijn tijd

Wielke is dat?
Verzonnelijkheid. Dat trek ook van ons in de filosofie van Kierkegaard. Wat hun verzonnelinsie was en hoeveelhoeveelheid mijn ook geopgeldt, een gebeurd van ons. Dat is ook van ons. Dat is van ons. Dat is van ons. Dat is

ontspanning nodig, en begeestering. Maar goed, er is natuurlijk altijd weer een moment dat die bestaansonzekerheid op de deur klopt

‘Als je passie voelt kun je niet tegelijk ook angstig zijn. Voor passie is ontspanning nodig, en begeestering. Maar goed, er is natuurlijk altijd weer een moment dat die bestaansonzekerheid op de deur klopt en zegt, hé Lex, hier ben ik! Het zijn tijdelijke oplossingen. Maar je creëert iets waardoor angst niet welig kan tieren. Je zou kunnen zeggen, je houdt jezelf voor de gek. Maar dat doen we sowieso door te denken dat de waarneembare wereld alles is, bijvoorbeeld. Kierkegaard zou dat een half leven noemen, als je je alleen maar richt op wat we kunnen weten en wat we kunnen zien, want er is nog die andere helft, waar we geen weet van hebben, maar die wel effect heeft.’

‘Ik denk dat dat iets is wat Kierkegaard omarmt en tegelijk beangstigt. We moeten het omarmen omdat je dan nog kunt geloven in wonderen, omdat het een *sparkle* geeft aan het leven. Anders is alles maakbaar en berekenbaar, een supersaaie bedoening. Tegelijk kan dat wonder ook een nachtmerrie blijken te zijn. Als hij spreekt over mogelijkheid is dat iets anders dan ‘je kansen pakken’. Bij mogelijkheid is alles mogelijk. Dus ook het ondenkbare, in goede zin, in verschrikkelijke zin en alles daartussenin. Het is iets wat ons drijft, door bijvoorbeeld een geloofssprong te maken. Dat zou goed kunnen aflopen, maar sommige mensen worden erdoor op hun plek gehouden, want het zou ook slecht kunnen aflopen.’

Ben jij zelf nog altijd bang voor onverschilligheid?

‘Ja.’

Je hebt hem niet klein gekregen?

‘Nee. Het is wel iets wat me in positieve zin motiveert in de dingen die ik schrijf en doe.’

Hoe dan?

‘Ik probeer die handreiking te maken... en te blijven bewegen.’

Kunstenaars doen dat, die breken dingen open, en maken je op een of andere manier vertrouwd met dat angstaanjagende onbekende. Het is zo simpel en inspirerend, vind ik, het idee dat je in beweging moet komen. Zelfs wandelen helpt al!

‘Dat vond ik een hele mooie. "Beweging ter plaatse" is een van zijn centrale concepten. Daar zit een mooie tegenstelling in. Voor hem was het ook echt bewegen in het denken. In ieder boek neemt hij een andere persoon aan, een persona. Soms neemt hij binnen een boek tegenovergestelde posities in. Hij schrijft religieuze teksten, brieven, zwaar filosofische werken, literatuur, poëzie, er zit van alles in. Dus ook in zijn stijl en in de verschillende filosofische posities zit beweging.’

Jij hebt volgens mij zelf ook een levendige, bewegelijke geest. Dan zou je verwachten dat de angst afneemt. Bij Kierkegaard ging het ook nooit over. Dat is iets wat ik niet begrijp.

‘Het is geen probleem dat je op kan lossen. Je kan misschien minder overweldigd worden. Ik ga risico niet uit de weg, daarin zit ook beweging, want zonder risico is er geen beweging.’

‘Voor Kierkegaard was wandelen ook een belangrijke vorm van bewegen. Hij ging iedere dag wandelen. In een brief aan een depressief familielid schreef hij: "Verlies nooit de wil om te wandelen. Ik ben weggelopen van mijn grootste problemen en ik ben op mijn beste gedachten gekomen door te wandelen." Zijn filosofie is dus niet alleen denken in abstractie. Hij leefde zijn filosofie. En nog voor zijn drieëndertigste had hij zes van zijn zeven broers en zussen verloren, zijn ouders waren overleden. hij had een *spinal disease*, een nare ziekte waardoor hij er gebocheld uitzag en chronische pijn had. En hij was waarschijnlijk klinisch depressief. De man had wel wat te klagen. Desalniettemin gaat een groot deel van zijn werk over het idee dat je moet blijven bewegen, ook al is de uitgangssituatie nog zo vervelend. Er gaat veel kracht uit van die overtuiging.’

En het is geruststellend eenvoudig. Doe jij het zelf?

‘Niet iedere dag, zeker niet. Tijdens de pandemie heb ik wel veel gewandeld. Ik doe het als ik ergens niet uit kom, of de wolken pakken samen in mijn hoofd. Ik gebruik het meer medicinaal dan als dagelijkse activiteit. En ik ben nooit van een wandeling teruggekomen met de gedachte: dat was een slecht idee. Het is een goed idee, zowel filosofisch als levensfilosofisch, om te blijven bewegen.’

Luister verder

Podcast: Alles moet maar makkelijker, maar zonder frictie komen we nergens, zegt deze filosoof

WhatsApp, een slimme energiemeter, of digitale agenda; filosoof Miriam Rasch doet er niet aan mee. In plaats daarvan probeert ze zich te ontworstelen aan dit soort datagedreven oplossingen die het leven makkelijker moeten maken. Het moet juist schuren, vindt ze.

Luister het Goede Gesprek met filosoof Miriam Rasch hier terug >

Dit verhaal heb je gratis gelezen, maar het maken van dit verhaal kost tijd en geld. Steun ons en **maak meer verhalen mogelijk** voorbij de waan van de dag.

Al vanaf het begin worden we **gefinancierd door onze leden** en zijn we volledig **advertentievrij en onafhankelijk**. We maken diepgravende, verbindende en optimistische verhalen die inzicht geven in hoe de wereld werkt. Zodat je niet alleen begrijpt *wat* er gebeurt, maar ook *waarom* het gebeurt.

Juist nu in tijden van toenemende onzekerheid en wantrouwen is er grote behoefte aan verhalen die voorbij de waan van de dag gaan. Verhalen die **verdieping en verbinding** brengen. Verhalen niet gericht op het sensationele, maar op het fundamentele. Dankzij onze leden kunnen wij verhalen blijven maken voor zoveel mogelijk mensen. **Word ook lid!**

Ik word lid >

Jesse Frederik en Jesse Klaver gaan donderdag 27 maart om 20.00 uur met elkaar in gesprek. Het evenement is uitverkocht. Toch meekijken? Exclusief voor onze leden is het gesprek live te volgen op De Correspondent.

Word nu lid

Word lid > Log in >